

7. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку / ГЕФ "Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні". – К. : ПРООН, 2007. – 184 с.
8. Тюнин Б. А. Состояние природной среды и будущее человечества / Б. А. Тюнин // Украина-бизнес, 1998. – № 31. – С. 62-69.

АВРАМЕНКО О. Б. Экологический компонент в системе "Техномир – технологическое образование".

В статье представлена общая характеристика экологических проблем человечества. Обосновано, что формирование экологической компетентности у специалистов технологического образования представляет собой соответствующее соединение структурных компонентов, функциональных связей (функции и деятельность педагога и студента) и отношений (субъект-субъект).

Ключевые слова: экология, техномир, технологические проблемы человечества.

AVRAMENKO O. B. Ecological component in system "World of technology – a technological education".

In article general feature ecological problem mankind is presented. It's Motivated that shaping ecological competence beside specialist of the technological formation presents itself corresponding to join structured component, functional relationships (the functions and activity of the teacher and student) and relations (the subject-subject).

Keywords: ecology, world of technology, technological problems mankind.

УДК 008.000.7.01:[37.013:62/64]

**Бовсунівський В. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА І ОБДАРОВАНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті розглянуто проблему підготовки вчителя технологій до формування в учнів основ матеріально-художньої культури. Сформульовано сутність поняття "художня культура". Сформульовано положення про інтеграцію змісту художньої культури і дизайну.

Ключові слова: матеріально-художня культура, дизайн, обдарованість.

Період бурхливого національного відродження супроводжується зростанням інтересу до історії, культури, духовних витоків свого народу. Учені стверджують, що культура виникла на ранніх стадіях розвитку суспільства і нерозривно пов'язана з його історією, поєднує в собі все, що створене працею, розумом і творчою енергією людей. Але у вітчизняному досвіді поняття "матеріально-художня культура" лишається мало дослідженим у контексті технологічної освіти.

Українські освітяни плідно працюють над розробленням теоретичних, методологічних засад, змісту і структури мистецької освіти та створенням нових шкільних програм, підручників з мистецьких предметів. Значний внесок у наукове осмислення ролі мистецтв в освіті дітей у XXI ст. внесли

відомі українські учені у галузі філософії (І. А. Зязюн, М. К. Шеремет), психології (П. Грусівіч, А. Сохор та ін.), педагогіки (В. Г. Бутенко, М. Б. Євтух, Т. К. Завгородня, Л. М. Масол, О. М. Олексюк, Г. М. Падалка, О. В. Плахотнік, О. Я. Ростовський, О. П. Рудницька, Г. Т. Шевченко та ін.). Але вони не роз'яснювали сутність поняття “розвиток матеріально-художньої культури учителів технологій”.

Перші дослідження проблем організації естетичного навчання і виховання в навчальних закладах України з'явилися в середині ХІХ – на початку ХХ ст. у працях таких українських педагогів, як О. Духнович, С. Миропольський, М. Пирогов, П. Тимошенко, К. Ушинський, П. Юркевич, К. Ярош та ін. Творцями змістовних систем естетичного виховання молоді були видатні українські педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський.

У педагогічних працях видатних діячів української культури М. В. Лисенка, А. С. Макаренка, С. Ф. Русової, В. О. Сухомлинського, І. Я. Франка обґрунтовано важливу роль мистецтва у духовному становленні людини. Проте автори не використовували поняття “матеріально-художня культура”, не виокремлювали його із загального поняття “художня культура”.

За останні півстоліття психолого-педагогічна література поповнилась цілим рядом фундаментальних наукових праць, в яких висвітлювалися різні аспекти проблеми формування естетичних смаків молоді. Теоретичні положення про естетичний розвиток дітей засобами мистецтва відображено в працях таких педагогів, як Е. Абдуллін, О. Апраксина, Д. Кабалевський, Б. Неменський, Ю. Усов. Питання теорії і методики естетичного виховання молоді досліджували В. Бутенко, О. Дем'янчук, Н. Калашник, А. Капська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, Ю. Петров, Л. Печко, С. Раппопорт, О. Рудницька, Г. Тарасенко, О. Торшилова, А. Щербо, Т. Цвелих, Е. Яковлев та ін. Теоретико-методологічний аналіз проблем естетичного виховання розкрито в працях О. Дивненко, К. Долгова, С. Долуханова, А. Зися, М. Киященка, А. Лаврецького, Л. Левчука, В. Панченка та ін. Але вони не в повній мірі висвітлюють поняття “розвиток естетичної обдарованості учителя” і його художня культура (в т.ч. матеріально-художня культура).

Різноманітним аспектам виховання естетичного смаку присвячені дисертаційні дослідження Г. Раїцької (формування естетичного смаку молодших школярів); О. Сапожнік (музично-естетичне виховання учнів старших класів засобами сучасної музики); М. Веселовської, В. Григор'євої, О. Мироненко, О. Рудницької (естетичне виховання в ході занять з предметів природничо-математичного та гуманітарного циклів); Т. Броліцької, Б. Івасіва, Т. Лісінської (смаки молодших школярів); С. Барило, В. Баєвського, Н. Зацепіної, І. Казимирської, О. Маленицької (смаки старшокласників); Г. Шевченко (взаємодія видів мистецтва в естетичному вихованні підлітків), А. Ахмедової (роль естетичного

виховання у формуванні і розвитку естетичного смаку) та ін.

Формуванню художньо-естетичного смаку підлітків у процесі літературно-творчої діяльності присвячене дослідження О. Ігнатович, О. Лобової (теорія і практика формування у дітей естетичного відношення до людини); вихованню світоглядної культури старшокласників у процесі засвоєння знань про людину і суспільство – дисертація Г. Шевченко. О. Фунтікова присвятила свою роботу вивченню психолого-педагогічних умов, шляхів і способів формування образного мислення у старшокласників через мистецтво тощо Але вони недостатньо зверталися саме до формування матеріально-художньої культури особистості вчителя технологій.

Метою статті є актуалізація поняття “матеріально-художня культура учителя технологій”. Під словом “культура” в різних випадках криється різний зміст. В широкому розумінні цього слова культурою вважають все, що має людина чи громада людей не від природи, а вже від власного розуму і власної творчості, як в царині матеріальній, так і духовній, в царині громадського життя, звичаїв та побуту. Обдарованість особистості тими чи іншими профілями здібностей так чи інакше виявляється у продуктах її творчості, які збагачують етнічну культуру. І такі продукти творчості найчастіше є матеріально-художніми.

Матеріально-художня культура в усьому її багатстві та багатогранності завжди була незамінним засобом виховання, фундаментом духовного розвитку особистості, адже у ній зосередженні ті етнокультурні цінності, які ніколи не старіють. Ось чому учитель технологій не повинен обмежуватися формуванням уявлень про виробничу культуру, предмети і засоби праці. Він має звертати увагу на форму і оздоблення продуктів предметно-перетворювальної діяльності, на їх відповідність національній формі і декору. Учитель технологій має бути компетентним у витоках, стані і перспективах розвитку української матеріально-художньої культури, він має виявити власну обдарованість: академічну, артистичну і фізичну.

Нашим молодим учителям, як це не прикро, не пощастило – вони отримали у спадок художню культуру не тільки неповну, урізану, а й деформовану. Внаслідок жорстокої регламентації і цензури, табу на національне, ігнорування національних інтересів і потреб утворились серйозні прогалини у національно-культурному розвитку кількох поколінь. Але останнім часом з'явилися нові підручники у школі “Художня культура” [1], “Основи дизайну” [2]. Є можливість надолужити прогаєне в умовах післядипломної педагогічної освіти.

У ході перепідготовки учителів технологій і мистецтва важливо звернути увагу на можливість взаємодоповнення змісту цих підручників. До навчання учнів за цими підручниками можуть залучатися і вчителі образотворчого мистецтва, і вчителі технологій. Учителі зазначених дисциплін мають прагнути до інтеграції технологічного і мистецького змісту

навчання, адже “техно” – це майстерність. Майстерність є специфічним предметом наукових досліджень і в галузі мистецької, і в галузі технологічної освіти. Жанри образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), інтегруючись з технологіями, утворюють зміст нової якості – жанри архітектонічної (політехнічної) творчості: архітектуру, декоративно прикладне мистецтво і дизайн. Саме архітектонічні види творчості є проектними видами діяльності, які сприяють виявленню і підтримці обдарованості, спрямованості особистості на примноження етнічної матеріально-художньої культури.

Характерною рисою сьогодення є швидке зростання національного самоусвідомлення педагогами української ідентичності. До недавнього часу національна свідомість (ціннісні орієнтації, шанування своєї мови, вірність традиціям, історична пам'ять, потреби реалізувати свої національні інтереси, опановувати і передавати національні культурні надбання), по суті не бралася до уваги і не пропагувалися у системі професійної педагогічної підготовки і післядипломної освіти вчителів. Мало того, навіть згадка про національні традиції, національну форму і декор, нерідко розглядалися як намагання пробудити націоналістичні настрої, що і загальмувало розвиток архітектонічних видів творчості. Але хто як не вчитель технологій, творець матеріально-художньої культури має виявити взірець етнічної обдарованості, доступний для наслідування учнями? Впродовж тривалої історичної еволюції українська школа накопичувала значний досвід виховання дітей та юнацтва засобами мистецтва, виявлення і підтримки обдарованої молоді у процесі мистецької діяльності. У педагогічних пошуках сьогодення вчені та вчителі-практики можуть спиратися на традиції українського шкільництва різних епох. Важливо зазначити, що у ранні епохи традиційно всі види мистецтва були синтезованими в архітектурі.

Ретроспективний аналіз кращих досягнень школи минулого, доробку багатьох поколінь талановитих попередників свідчить, що витoki художньої культури сягають шкіл Київської Русі, де запроваджувався обов'язково хорovий спів; основоположні принципи та національні особливості педагогіки мистецтва почали формуватись в братських і козацьких школах, колегіумах, що спричинило розквіт української хорovої культури, появу мистецьких шедеврів українського бароко, виникнення оригінального явища “шкільної драми” тощо. Європейська ідея “семи вільних мистецтв” (трівіуму і квадрівіуму) була притаманна українській художній культурі, витокam української освіти. У змісті післядипломної освіти учителів технологій і мистецтва мають бути курси з екскурсом у світ української мистецької культури і освіти.

Важливо звернути увагу курсистів з технологій на значення музичного супроводу занять, яке надавалося навчальним закладам в історичній ретроспективі. У гімназіях та ліцеях ХІХ ст. естетичний напрямок виховання збагачувався новими формами занять учнів. Поширення набули музично-

літературні вечори, інструментальне, зокрема й оркестрове музикування, театральна діяльність тощо. Оригінальним, національно своєрідним навчально-виховним системам видатних представників української педагогіки Г. Сковороди, С. Русової характерні кордоцентричні ідеї, домінування емоційно-образних, зокрема художньо-естетичних чинників становлення особистості, єдність інтелектуального, морального та естетичного розвитку учнів.

Доцільно у ході післядипломної педагогічної освіти ознайомити курсистів з технологій із культурними зв'язками загальноосвітніх навчальних закладів із вищими, які мали місце в історичному минулому вітчизняної освіти. Так, система державної освіти у Російській імперії, до складу якої входили українські землі, формувалася з таких ланок: нижчої (парафіяльні школи та повітові училища); середньої (гімназії); вищої (університети).

Створювалися навчальні округи, їх діяльність спрямовувалася і контролювалася університетами – Харківським, Київським, Новоросійським. В кінці 90-х років на Східній Україні було 16818 початкових шкіл, в т. ч. міністерських – 5495, земських – 3199, парафіяльних – 8061, інших відомств – 14, недільних – 49.

У 1914- 1915 н. р. на Україні (в сучасних кордонах) налічувалось 2607 загальноосвітніх шкіл. Де навчалось 2607,2 тис. учнів, у т. ч. початкових шкіл – 25106 (2371,8 тис. учнів), неповних середніх (семінарських) – 386 (49,7 тис. учнів), середніх – 577 (185,8 тис. учнів), спеціальних навчальних закладів (12,5 тис. учнів) і 27 вищих шкіл (35.2 тис. студентів).

Незважаючи на вкрай важкі умови для розвитку української культури в XIX ст., все ж саме тоді і на початку XX ст. склались національні українські школи: історіографії, історіософії (М. Костомаров, М. Грушевський та ін.); антропології (Ф. Вовк); етнології та літературознавства (М. Драгоманов, М. Петров, М. Дашкевич); мовознавства (О. Потебня, П. Житецький, А. Кримський).

Світовій музичній культурі Україна XIX ст. генія М. Лисенка; малярству – С. Васильківського, І. Рєпіна; літературі – П. Митного, М. Коцюбинського, В. Стефаника. Всіх видатних діячів української культури годі перелічити, ними пишається українська нація, вони творили європейську культуру.

В XIX ст. формується українська класична музика (П. Гулак-Артемівський, М. Лисенко, М. Леонтович, К. Стеценко та ін.), постає і набирає сили український професійний театр (брати Тобілевичі, І. Карпенко-Карий, П. Саксаганський, М. Садовський, М. Заньковецька, М. Кропивницький та ін.).

Уже на початку XX ст. українська художня культура народжує в собі розмаїття стилів і напрямів, характерне для інших європейських країн. У багатьох своїх з'явах вона стає модерною (сецесіон) і авангардною, особливо в 10-20-х роках XX ст.

Українська культура 20-х років ХХ ст. під впливом політичних подій, зокрема утворення Української народної республіки, яка злучила поділену націю в одну державу (1919), дала цілі напрями світової ваги. До таких, наприклад, належать бойчукізм у малярстві, архітектурі, декоративно-ужитковому мистецтві. Вплив творчості Михайла Бойчука вийшов далеко за межі України, сягнувши навіть Латинської Америки (Мексика).

Високим рівнем професіоналізму позначений талант майстра психологічної експресивної драми В. Винниченка. Вільно творити українську культуру стало можливо лише в еміграції; де й продовжували творити О. Архипенко, один з найвидатніших скульпторів світу, В. Винниченко, Є. Маланюк, У. Самчук, І. Багрянний та ін.

Сучасна школа є осередком національної культури. Відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти в галузі “Естетична культура” розроблено зміст навчальної програми “Художня культура” (9-11 кл.). Починаючи з 2009 року в 12-річній школі художня культура буде вивчатися у 9-11 класах усіх загальноосвітніх навчальних закладів.

Однак питанням професійної придатності фахівців даної галузі приділяється недостатньо уваги. Проблеми, що постають при цьому, потрібно вирішувати. Підготовку зазначених фахівців мають здійснювати мистецькі лабораторії інститутів післядипломної освіти.

Важливе місце у програмі з художньої культури відводиться розділу “Художня культура ХІХ – початку ХХ ст.”. Ведуться пошуки оптимальних шляхів формування у вчителів світоглядних орієнтацій і компетенцій у сфері мистецтва через вивчення художньої культури, в т.ч. і матеріально-художньої, у творчій самореалізації та самовдосконаленні в процесі опанування цінностями української культурно-мистецької спадщини.

Висновок. Аналіз практики діяльності вчителів музичного, образотворчого мистецтва і технологій показав, що нагального вирішення потребує проблема підвищення їх професійно-педагогічної компетентності, оскільки естетико-виховні традиції української національної школи на сучасному етапі її реформування стають важливими орієнтирами виявлення і підтримки обдарованих учнів.

Відроджуючи минулу славу, вписуючи її в контекст сьогодення, ми просто змушені творити українську культуру сучасного світового рівня, аби не щезнути з планети як народ. Адже інтелект і культура – найвища цінність нації, а залучити інтелектуальну обдарованість до продукування нових культурних надбань – це покликання сучасного вчителя технологій і мистецтва.

Використана література:

1. *Богоявленская Д. Б.* Пути к творчеству. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
2. *Богоявленская Д. Б.* “Субъект деятельности” в проблематике творчества // Вопросы психологии. – 1999. – № 2. – С. 35-41. компетентнісного підходу в українській освіті /О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики [Під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : “К.І.С.”, 2004. – С. 64-70.
3. *Прусак В. Ф.* Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04 / Володимир Федорович Прусак– Вінниця, 2006. – 228 с.
4. *Сисоева С. О.* Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти / С. О. Сисоева // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць ; у 2 ч. / [за редакцією І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало]. – К. : Друкарня НТУ “ХПІ”, 2001. – Ч. 1. – С. 45-54.

БОВСУНИВСКИЙ В. М. *Художественная культура и одаренность учителя технологий.*

В статье рассмотрено проблему подготовки учителя технологий к формированию в учениках основ материально-художественной культуры. Сформулировано сущность понятия “художественная культура”. Сформулировано положение про интеграцию содержания художественной культуры и дизайна.

Ключевые слова: материально-художественная культура, дизайн, одаренность.

BOVSUNIVSKIY V. M. *Artistic culture and gift of teacher of technologies.*

The paper considered the breakdown of teacher training technology to the formation of a pupils basis of material-artistic culture. Formulated the essence of the concept of “artistic culture”. Articulated position about the integration of the content of art culture and design.

Keywords: materially-artistic, alno-art culture, design, endowment.

УДК 378.1

Богославец Л. П.

Київський національний університет технологій та дизайну

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

Стаття присвячена актуальній проблемі впровадження компетентнісного підходу в систему професійної освіти України. У статті проаналізовано поняття компетентність і компетенція та описана їх роль у формуванні майбутніх інженерів-педагогів.

Ключові слова: професійна компетентність, компетентнісний підхід, майбутні інженери-педагоги, компетенція.

В умовах науково-технологічної революції життєвий цикл сучасних технологій стає меншим, ніж термін професійної діяльності фахівця. За цих умов домінуючим в освіті стає формування здатності фахівця на основі відповідної фундаментальної освіти перебудовувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущих цілей та нормативних обмежень – тобто формування особистісних характеристик майбутнього фахівця. Якщо визначити за головну мету діяльності системи